

FORVENTA PENSJONERINGSALDER OG YRKESAKTIVITET

Av Oddbjørn Haga

Samandrag

Stadig fleire kombinerer arbeid og pensjon, og det er ikkje lenger fullt samsvar mellom når folk tek ut pensjon og når dei sluttar i arbeid. NAV publiserer difor indikatorar for både pensjoneringsåtferd og sysselsetjing.

Forventa yrkesaktivitet er ein indikator for å måla lengda på yrkeskarrierar basert på yrkesaktiviteten i einskilde år. Ein 15-åring kunne i 2014 forventa ein yrkeskarriere tilsvarande 31,5 årsverk. Dette er ein auke på 0,3 år frå året før, og 1,9 år høgare enn i 2001. Ein 50-åring kunne i 2014 forventa å vera yrkesaktiv i 11,5 år til. Dette er ein auke på 0,2 år frå 2013 og 1,9 år frå 2001.

Medan yrkesaktiviteten totalt sett har gått noko ned frå 2008, har den auka for eldre arbeidstakarar.

Yrkesaktiviteten etter 50 år er no den høgaste den har vore i tida etter 2000, og sannsynlegvis den høgaste nokosinne. IIA-avtala for 2010–2013 var eit av måla at forventa yrkesaktivitet ved 50 år skulle forlengjast med seks månader frå 2009 til 2013. Auken blei 4,6 månadar. Målet blei derimot nådd i 2014, med ein auke på om lag sju månader frå 2009.

Det var ein stor nedgang i forventa pensjoneringsalder frå 2010 til 2011. Dette kom av at fleire har teke ut uførepensjon, særleg i alderen under 50 år, og av innføring av fleksibel alderspensjon med høve til å ta ut alderspensjon frå 62 år. Sidan har det vore ein viss auke. Forventa pensjoneringsalder ved fylte 50 år var i 2014 62,6 år. Det er 1,1 år lågare enn i 2010. Forventa pensjoneringsalder ved fylte 18 år i 2014 var 58,0 år, ein nedgang med 2,8 år frå 2010. Langt fleire arbeidde samstundes med dei tok ut pensjonen i 2014 enn i 2010.

Innleiing

NAV presenterer i denne artikkelen oppdaterte tal for to indikatorar for pensjoneringsåtfærd og sysselsetjing blant eldre:

- Forventa pensjoneringsalder
- Forventa yrkesaktivitet

Forventa pensjoneringsalder seier ved kva alder ein kan forventa at personar som enno ikkje har teke ut pensjon i ein gitt alder i eit gitt år vil ta ut pensjon, dersom pensjoneringsåtfærda held seg som i dag.

Forventa yrkesaktivitet seier kor mange årsverk ein kan forventa at ein person ved ein gitt alder vil bidra med i arbeidslivet framover. Forventa yrkesaktivitet gjeld for heile befolkninga i den gitte alderen, og er altså ikkje avgrensa til dei som framleis er i arbeid. For dokumentasjon av metodane, sjå Haga (2013).

Færre sysselsette til å forsørgja kvar pensjonist

Då folketrygda vart innført i 1967, var det vel 3,5 yrkesaktive for kvar alders- og uførepensjonist. I 2014 hadde dette talet falle til 2,4. Når fleire frå dei store etterkrigskulla går av med pensjon og skal forsørgjast av mellom anna dei små fødselskulla frå slutten av 1970-talet og starten av 1980-talet, vil talet minka endå meir. Trass i at pensjonsreforma gjer fleire i jobb reknar vi med at talet på yrkesaktive per pensjonist vil falla til 2,0 kring år 2030 og til 1,5 i år 2060 (Fredriksen og Stølen 2014). Den kraftige auken i forsørgingsbøra dei siste tiåra kjem av fleire tilhøve:

- Auke i forventa levealder: Forventa levealder ved fødselen har auka frå 74 år i 1967 til 82 år i 2014, og forventa attståande levetid for 67-åringar har i den same perioden auka frå 14 år til 19 år.¹
- Alderen når folk kjem inn i arbeidslivet har auka som følgje av at fleire tek høgare utdanning. I 1970 hadde 78 prosent av 25-årige menn inntekt over halvparten av gjennomsnittsløna i Noreg. I 2013 gjaldt dette berre 57 prosent. Dette er ein

grov indikasjon på prosentdelen som har arbeid som hovudinntektskjelde ved 25 år. I 1980 var det dessutan berre 20 prosent av folkemengda i alderen 30–39 år som hadde avslutta høgare utdanning, medan tilsvarande tal i 2013 var 47 prosent.²

- Alderen ved avgang frå arbeidslivet har minka som følgje av høgare uttak av uførepensjon, innføringa av avtalefesta pensjon (AFP) i 1989 og som følgje av at den allmenne pensjonsalderen vart sett ned frå 70 år til 67 år i 1973. 49 prosent av 66-årige menn hadde inntekt over halvparten av gjennomsnittsløna i 1970, medan berre 34 prosent hadde det i 2012. Dette er ein grov indikasjon på prosentdelen som har arbeid som hovudinntektskjelde ved 66 år.

I motsett retning dreg at kvinneleg yrkesdeltaking har auka kraftig dei siste tiåra og medverka til fleire sysselsette. Prosentdelen sysselsette kvinner i alderen 15–74 år auka frå 44 prosent i 1972 til 66 prosent i 2014.³

Talet på sysselsette per pensjonist, eller sysselsette som del av folkemengda i yrkesaktiv alder, er lite tenleg som ein indikator på om ein lukkast i arbeidsmarknads- og pensjonspolitikken. For det fyrste skuldast dette at demografi i stor grad påverkar desse måltala. Når mange fleire enn før held fram i arbeid etter at dei har teke ut pensjon, kan ein heller ikkje skilje klart mellom yrkesaktive og pensjonistar. Forventa yrkesaktivitet etter 50 år unngår desse problema ved at det berre er åtfærda blant yrkesaktive over 50 år som verkar inn på indikatoren. Konjunktursvingingar vil likevel verka inn, og ein må difor vera varsam med å leggja stor vekt på endringar frå år til år og heller leggja meir vekt på trendane over tid.

¹ Kjelde: Statistisk Sentralbyrå (SSB), Statistikkbanken tabell 05 375 (sjå <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>).

² Kjelde: SSB, Statistikkbanken tabell 08 921 (sjå <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>).

³ Kjelde: SSB, Statistikkbanken tabell 05 111 (sjå <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>). For 1972 refererer talet til aldersgruppa 16–74 år.

Fleire kombinerer arbeid og pensjon

Stadig fleire kombinerer arbeid og pensjon. Frå 2008 vart det mogeleg for 67-årige alderspensjonistar å kombinera arbeid og pensjon utan at pensjonen vart avkorta, og i 2009 og 2010 vart ordninga utvida til også å gjelde 68- og 69-åringar. For alderspensjonistar over 70 år var dette mogeleg også tidlegare. Med pensjonsreforma i 2011 vart det mogeleg å ta ut alderspensjon også i aldersgruppa 62–66 år, og denne gruppa kunne dermed også kombinera arbeid og alderspensjon fritt. Det vart òg innført ei ny AFP-ordning i privat sektor. Medan det tidlegare gjaldt strenge avkortingsreglar for kombinasjon av AFP med arbeidsinntekt, kan ein no fritt kombinera ny privat AFP med arbeidsinntekt. Dette gjeld derimot ikkje AFP-mottakarar i offentleg sektor eller mottakarar av den gamle AFP-ordninga i privat sektor (personar som tok ut privat AFP før 2011).

Om vi ser på uførepensjon, AFP og alderspensjon samla, var det 19 prosent av mottakarane i alderen 50–69 år som kombinerte pensjonen med arbeid ved utgangen av 2009. Fram til utgangen av 2014 hadde denne delen auka til 25 prosent. Det er flest som kombinerer pensjon og arbeid blant alderspensjonistane i aldersgruppa 62–66 år. Meir enn seks av ti kombinerte pensjonen med arbeid ved utgangen av 2014 (Amundsen m.fl. 2015). Dette medverkar til at forventa pensjoneringsalder og forventa yrkesaktivitet har hatt ulik utvikling dei siste åra.

Forventa yrkesaktivitet har auka

I 2014 kunne ein 15-åring rekna med ein yrkeskarriere tilsvarande 31,5 årsverk i arbeidslivet (figur 1). Det er ein oppgang frå 2001 då tilsvarande tal var 29,6 årsverk, men litt lågare enn i 2008 då sysselsetjinga var på det høgaste. Vi hadde om lag same konjunktursituasjon i 2008 som i 2001. Arbeidsløysa byrja å stige etter å ha nådd eit botnnivå i begge desse åra (Handal og Sørbo 2010). Det er difor sannsynleg at auken i forventa yrkesaktivitet frå 2001 til 2014 – om lag to årsverk – er ei reell trendendring og ikkje skuldast kortsiktige svingingar. Nedgangen i yrkesaktivitet frå 2008 til 2011 kom i stor grad av nedgangskonjunktoren som starta våren 2008. Sidan menn i større grad enn kvinner arbeider i konjunkturutsette næringar, gjekk yrkesaktiviteten meir ned for menn enn for kvinner.

IA-AVTALA

IA-avtale, eller intensjonsavtale om eit meir inkluderande arbeidsliv (sjå IA-avtale 2014), er ei avtale mellom regjeringa og partane i arbeidslivet for å skapa eit meir inkluderande arbeidsliv. Avtale vart fyrste gong underteikna i 2001. Ei revidert avtale gjaldt for perioden 2010–2013, og ny avtale gjeld for 2014–2018.

Hovudmålet er «å betra arbeidsmiljøet, styrka jobbnærværet, førebyggja og redusera sjukefråværet, hindra utstøytning og fråfall frå arbeidslivet.»

Dei tre delmåla for 2014–2018 er:

- 1 Reduksjon i sjukefråværet med 20 prosent samanlikna med nivået i andre kvartal 2001. Det vil seia at sjukefråværet på nasjonalt nivå ikkje skal vera over 5,6 prosent.
- 2 Hindra fråfall og auka sysselsetjing av personar med nedsett funksjonsevne.
- 3 Yrkesaktivitet etter fylte 50 år skal aukast med tolv månader samanlikna med 2009.

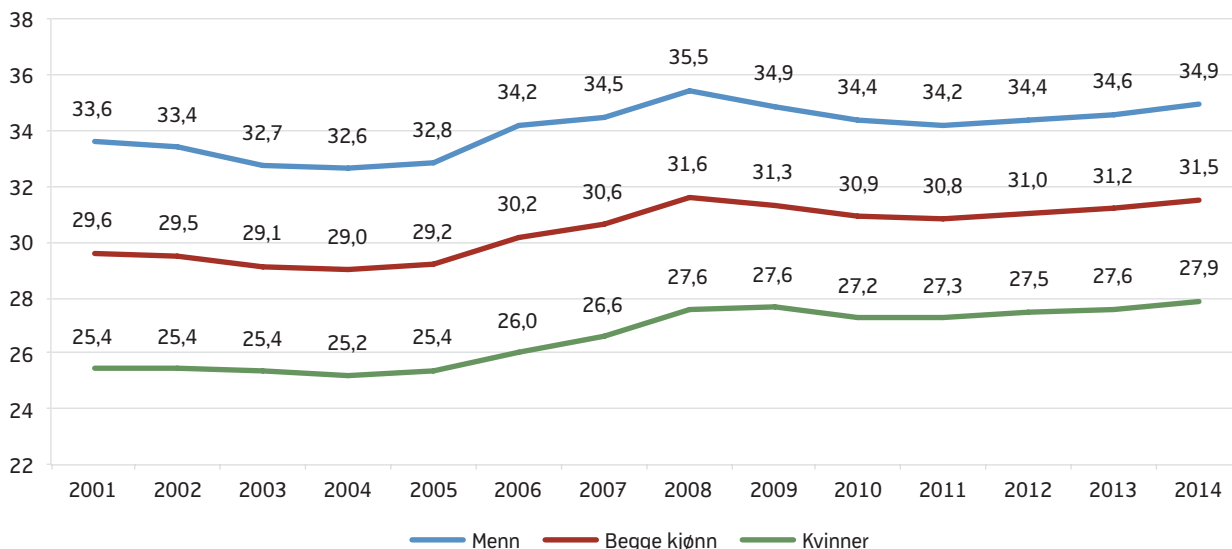
I avtale for 2010–2013 var delmål 3 å auka yrkesaktiviteten etter fylte 50 år med seks månader samanlikna med 2009.

NAV har arbeidslivssenter i alle fylke. Desse er ressurs- og kompetansesenter som støttar verksemdene i arbeidet med å nå måla i IA-avtale.

Forventa yrkesaktivitet i 2014 var høgare enn i heile perioden 2001–2007. Auken i yrkesaktivitet har vore større for kvinner enn for menn, og er for kvinner no høgare enn nokon gong i perioden 2001–2014. Auken frå 2001 til 2014 svarar til ein forlengja yrkeskarriere på om lag 2,5 årsverk for kvinner og 1,3 årsverk for menn. Kvinner kan likevel rekna med å ha sju færre årsverk i arbeidslivet enn menn. Denne skilnaden har berre gått svakt ned frå 2001, då han var litt meir enn åtte årsverk. Noko av denne skilnaden kjem av at kvinner i større grad enn menn er mellombels ute av arbeidslivet som følgje av omsorg for born, særleg i samband med foreldrepermisjon. Skilnaden mellom kvinner og menn i den delen som er sysselsett er likevel temmeleg liten, og hovudårsaka til skilnaden i forventa yrkesaktivitet er difor at det framleis er langt fleire kvinner enn menn som arbeider deltid.

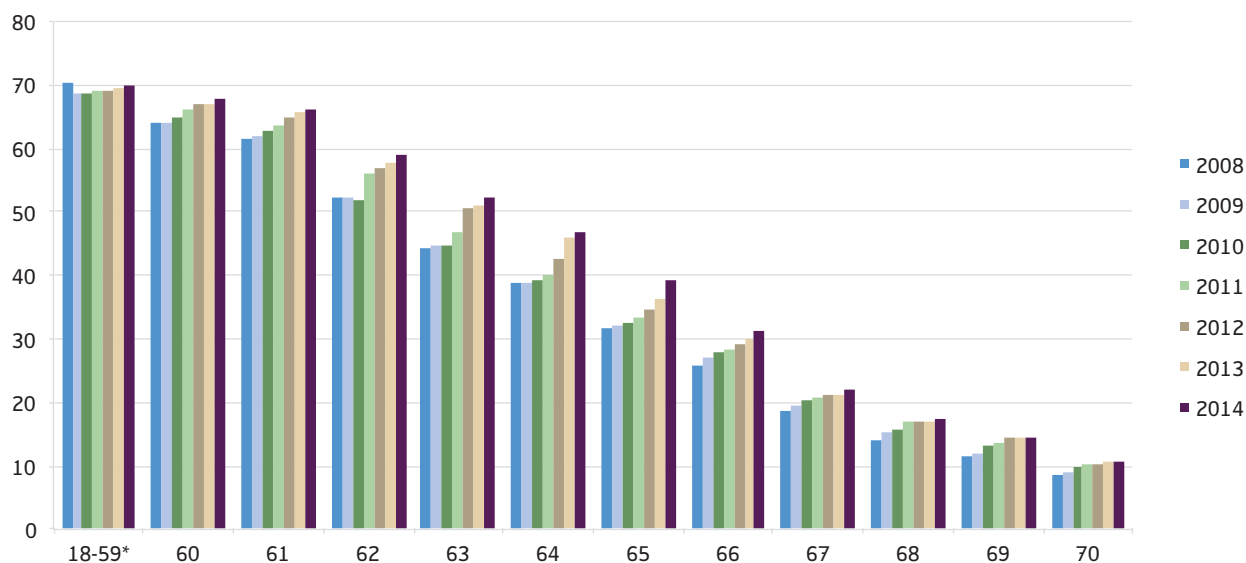
Yrkesaktiviteten for dei under 60 år, sett under eitt, har vore stabil sidan 2008 (figur 2). Samstundes har det vore ein auke i sysselsetjinga blant personar over 60 år. Det kjem truleg mellom anna av betre helse og

Figur 1. Forventa yrkesaktivitet (i årsverk) etter fylte 15 år fordelt på kjønn, 2001–2014. Førebels tal for 2014

Kjelde: NAV

Figur 2. Prosentdel av folketallet i registrert arbeid, etter alder. Utgangen av året.* = aldersstandardiserte tal

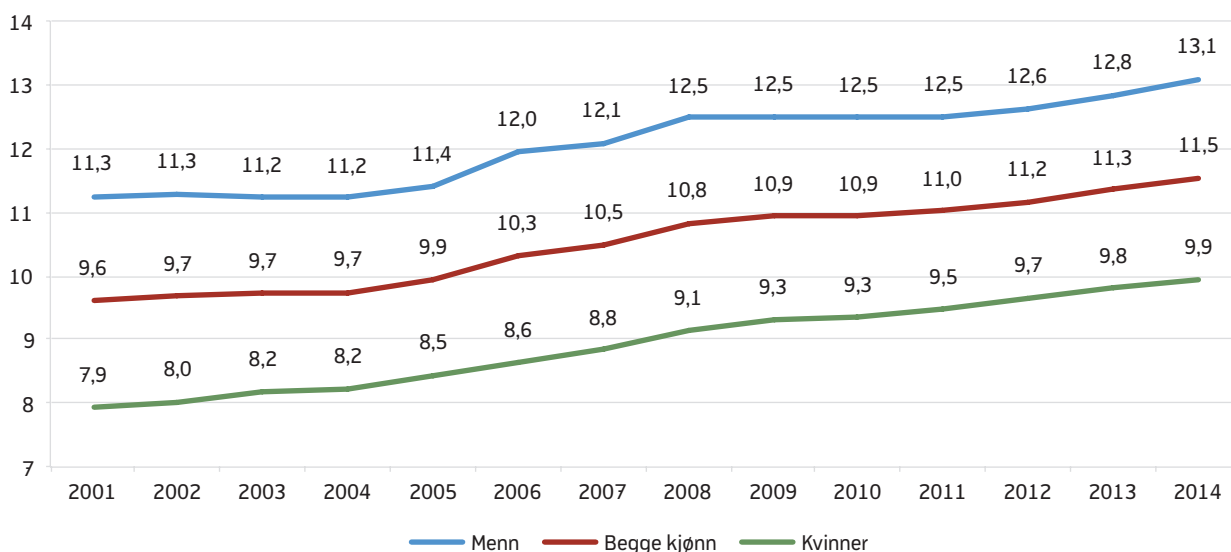
Kjelde: NAV

auka utdanningsnivå blant eldre, og jamt veksande sysselsetjing blant kvinner. Som følge av pensjonsreforma har sysselsetjinga dessutan auka særleg mykje for aldersgruppa 62–66 år i perioden 2010 til 2014. Som nemnt vart og avkortinga av alderspensjonen ved arbeid for aldersgruppa 67–69 år avskaffa i perioden 2008–2010, noko som har medverka til auka sysselsetjing for denne gruppa.

Høgare yrkesaktivitet blant dei over 50 år

Delmål 3 i IA-avtala for 2014–2018 er at gjennomsnittleg periode med yrkesaktivitet etter fylte 50 år skal aukast med tolv månader frå 2009 til 2018. Figur 3 viser eit mål for dette – forventa yrkesaktivitet etter 50 år. Merk at denne indikatoren er basert på sysselsetjinga for heile folket over 50 år, også den delen som hadde slutta i arbeid før 50 år på grunn av arbeids-

Figur 3. Forventa yrkesaktivitet (i årsverk) etter fylte 50 år fordelt på kjønn, 2001–2014. Førebelse tal for 2014

Kjelde: NAV

løyse eller dårleg helse. Skulle vi rekna med berre den delen som framleis var yrkesaktive ved 50 år, ville tala vore høgare.

Ein 50-åring kunne i 2014 venta å vera i arbeid framover tilsvarande 11,5 år med full stilling. Dette er ein auke på 0,6 år (sju månader) frå 2009, og forventa yrkesaktivitet etter 50 år er no høgare enn i alle tidlegare år vi har data for. For 2001 til 2014 svarar auken til 1,9 årsverk per person. Yrkesaktiviteten har vore jamn eller aukande i kvart einaste år i perioden, også i periodar med stigande arbeidsløyse, slik som i perioden 2002–2003, 2009–2010 og 2013–2014. Auken er størst for kvinner, og det skuldast at dei årskulla med kvinner som no passerer 50, har vore meir yrkesaktive gjennom heile yrkeskarrieren sin.

Ei mogleg forklaring på auken i yrkesaktivitet etter fylte 50 år er elles at ein stadig større del av folk i denne aldersgruppa har høgare utdanning. Tidlegare granskingar viser at sysselsetjinga blant eldre aukar med utdanningsnivået (Bakken og Bråthen 2012). At store årskull no er i ferd med å nærma seg pensjonsalder, kan dessutan ha ført til ei haldningsendring blant arbeidsgjevarar og arbeidstakarar, slik at både arbeidskraftstilbodet og -etterspurnaden kan ha auka i denne aldersgruppa.

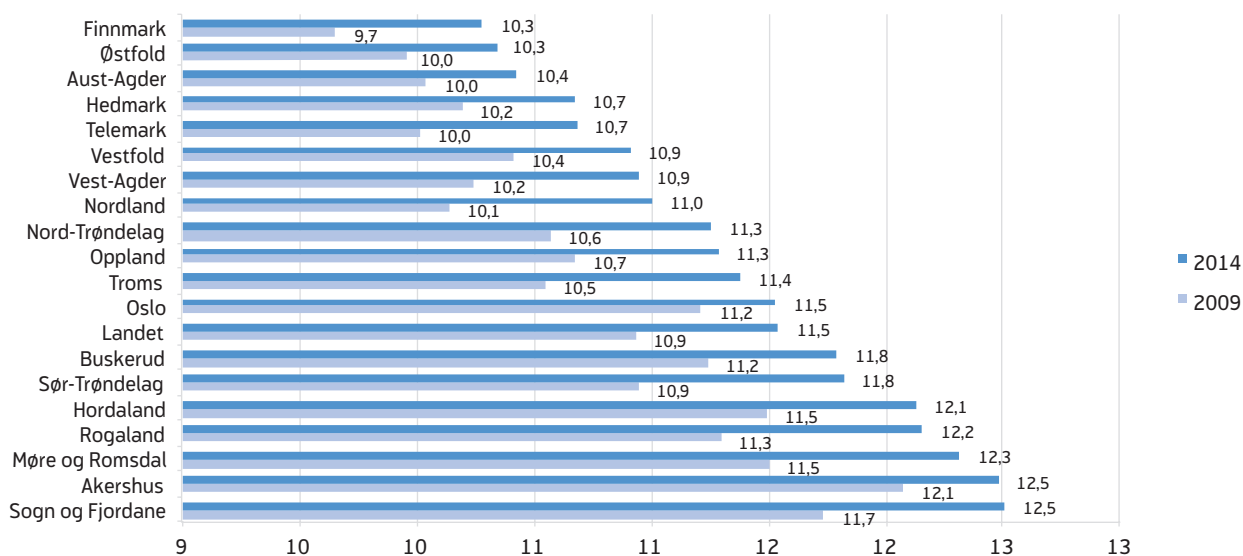
Auken frå 2010 til 2014 har også samanheng med pensjonsreforma og innføringa av nytt pensjonsregelverk frå 2011. Dahl og Lien (2013) viser at reforma førte til ein signifikant auke i sysselsetjinga for personar over 60 år. Nytt med pensjonsreforma var at personar i alderen 62–66 år kunne kombinera arbeid og alderspensjon utan at pensjonen vert redusert. Det er ein klar auke i sysselsetjinga for 62–66 åringar i 2011–2014. Det er rimeleg å sjå dette som ein verknad av pensjonsreforma.

For at målet i IA-avtala skulle bli nådd måtte forventa yrkesaktivitet etter 50 år auka til 11,4 år innan 2013. Målet blei først nådd i 2014.

Eldre arbeidar lengst i Sogn og fjordane

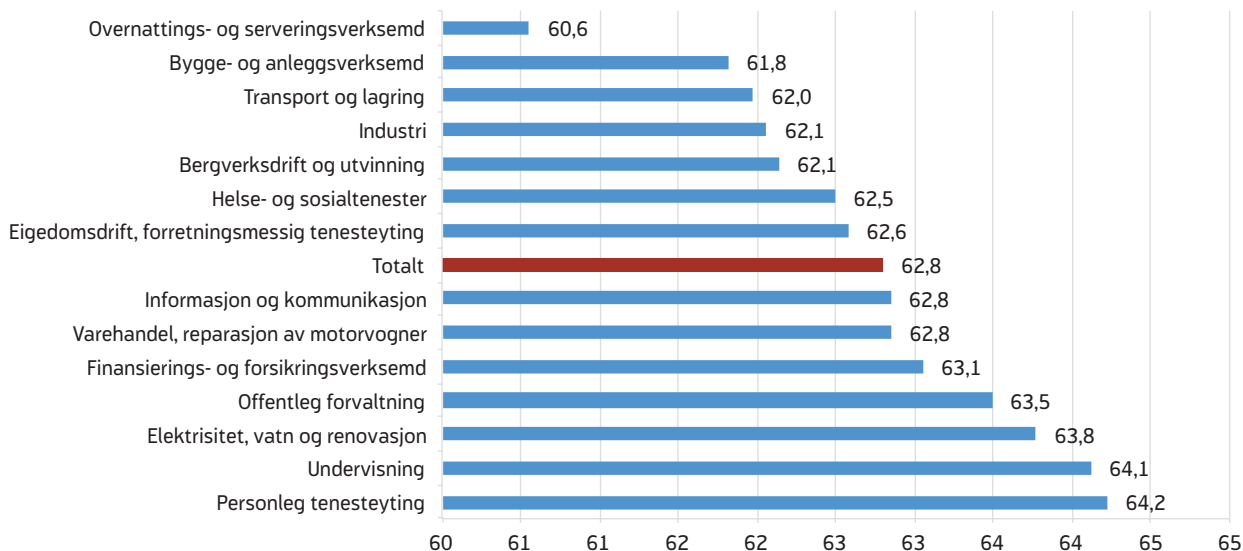
Sogn og Fjordane og Akershus er fylka med høgast yrkesaktivitet blant dei over 50 år, følgt av dei andre vestlandsfylka (figur 4). Folk i Sogn og Fjordane og Akershus arbeider i gjennomsnitt 12,5 år på heiltid etter at dei har fylt 50 år. Finnmark og Østfold er fylka med den lågaste yrkesaktiviteten. 50-åringar kan der rekna med å vera berre 10,3 årsverk i arbeid etter fylte 50 år. Alle fylka har auke i yrkesaktiviteten frå 2009 til 2014. Vi kan til dels forklara den fylkesvise variasjonen med skilnadar i næringsstruktur og utdanningsnivå. Akershus er fylket med nest høgast utdanningsnivå (etter Oslo) for folk i aldersgruppa 60–66

Figur 4. Forventa yrkesaktivitet (i årsverk) etter fylte 50 år, etter fylke

Kjelde: NAV

Figur 5. Gjennomsnittleg avgangsalder etter fylte 50 år i 2012, etter næring

Kjelde: NAV

år, medan Finnmark og Østfold begge er blant dei fire fylka i landet med lågast utdanningsnivå.⁴

Yrkesaktiviteten har og samanheng med kor mange i ulike fylke som er utanfor arbeidslivet på grunn av helse. Medan 28 prosent av folk i alderen 50–66 år

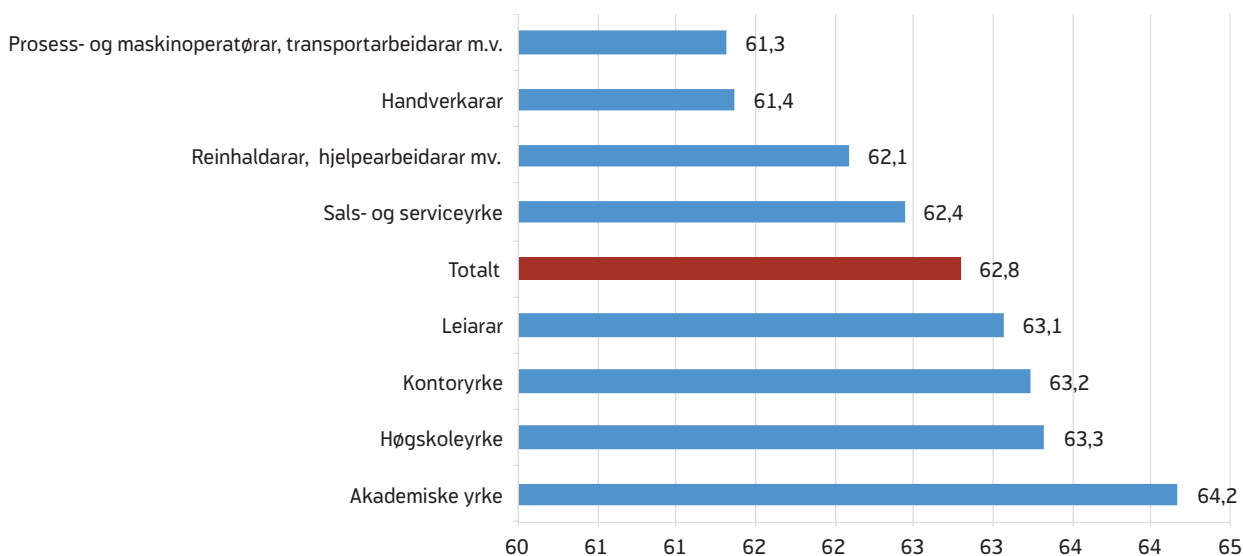
fekk uførepensjon i Østfold ved utgangen av 2014 (fylket med høgast prosentdel), gjaldt dette til dømes berre 15 prosent i Akershus (lågast av alle fylka).

Gjennomsnittleg avgangsalder etter næring og yrke

Indikatoren «forventa yrkesaktivitet» let seg ikkje enkelt fordela på næring eller yrke. For å kunna seia noko om lengda av yrkesaktivt liv blant seniorar i ulike næringar og yrke, nyttar vi i staden gjennom-

⁴ Prosentdel av folkemengda i alderen 60–66 år som i 2013 hadde universitets- eller høgskuleutdanning. Kjelde: SSB, Statistikkbanken tabell 08 921.

Figur 6. Gjennomsnittleg avgangsalder etter fylte 50 år i 2012, etter yrke

Kjelde: NAV

snittleg avgangsalder blant personar over 50 år. Den blir rekna ut som gjennomsnittsalderen til dei som var i arbeid eit gitt år (2012), og som ikkje var i arbeid i løpet av dei to neste åra. Sidan vi følgjer personane i to år for å avgjera om dei er ute av arbeidslivet, er 2012 det siste året vi kan gje tal for.

Blant næringane er det personleg tenesteyting og undervisning som har høgast avgangsalder, med over 64 år (figur 5). Overnattings- og serveringsverksemdar har klart lågast avgangsalder, på under 61 år.

Akademiske yrke har høgaste avgangsalder, på drygt 64 år, nesten eitt år høgare enn høgskoleyrke som har nest høgaste avgangsalder (figur 6). Lågast her er prosess- og maskinoperatører, transportarbeidarar med vidare, og handverkarar. Desse yrka har ein avgangsalder på drygt 61 år.

Tala for gjennomsnittleg avgangsalder må tolkast med varsemd sidan denne indikatoren har fleire metodiske problem. Indikatoren gjev gjennomsnittsalderen for alle over 50 år som hadde avgang eit år, utan å ta omsyn til om alderssamansetjinga blant dei over 50 år har endra seg. Dersom aldersgruppa over 50 år til dømes vert eldre, vil det då òg bli fleire som har avgang ved høg alder. Det kan trekkje indikatoren opp, sjølv om avgangsåtferda ikkje har endra seg.

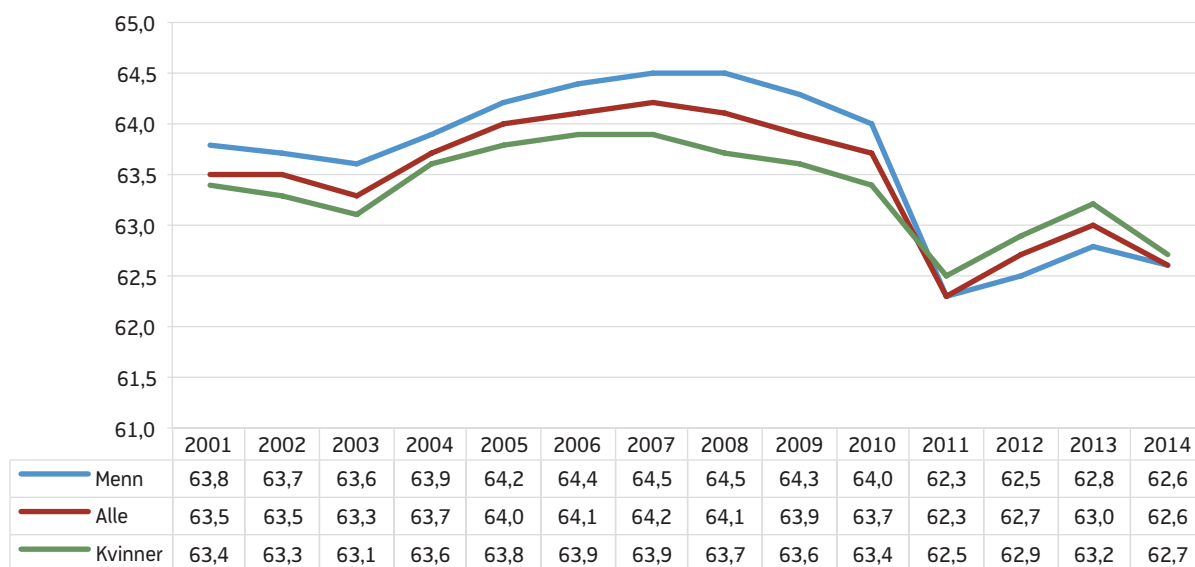
Dessutan vil det vera slik at berre dei som faktisk forlét arbeidslivet i det aktuelle året vil verka inn på indikatoren. Pensjonsreforma har til dømes ført til at fleire har halde fram lenger i arbeid. Det er fyrst når desse faktisk har avgang frå arbeidslivet at dette vil verka inn på gjennomsnittleg avgangsalder. På kort sikt etter at reforma blei sett i kraft, er det uklart korleis ei slik åtferdsending vil verka inn på indikatoren.

Forventa pensjoneringsalder har falle

Vi kan rekna ut forventa pensjoneringsalder for ikkje-pensjonerte personar i ulike aldrar. Figur 7 og 8 viser forventa pensjoneringsalder på to alderstrinn: 18 og 50 år for perioden 2001 til 2014.

I 2014 var forventa pensjoneringsalder for ein person på 50 år på 62,6 år, mens den for ein person på 18 år var 58,0 år. Av figur 7 og 8 ser vi at den forventa pensjoneringsalderen for kvinner ved 18 års alder var eitt og eit halvt år lågare enn for menn, men ved 50 års alder var den litt høgare. Forventa pensjoneringsalder for kvinner har i alle år før 2011 vore lågare enn for menn. Pensjonsreforma har ført til at forventa pensjoneringsalder for kvinner ved 50 år er blitt høgare enn for menn. Det kjem av at kvinner i langt mindre grad enn menn nyttar seg av høvet til å ta ut alderspensjon før 67 år.

Figur 7. Forventa pensjoneringsalder ved fylte 50 år, etter kjønn

Kjelde: NAV

Det var ein sterk auke i forventa pensjoneringsalder i 2004. Dette kom av innføringa av tidsavgrensa uførestønad. Eit hovudmål med denne ordninga var å minka tilgangen til varig uførepensjon.⁵ Det var ein nedgang i forventa pensjoneringsalder på alle aldersnivå i 2010 og 2011. Dette kjem av auka tilgang både til uførepensjon og AFP, og i 2011 også til alderspensjon på grunn av innføringa av fleksibel alderspensjon.

Auken i tilgangen til uførepensjon kjem i stor grad av opphevinga av tidsavgrensa uførestønad. Mange mot-takarar av arbeidsavklaringspengar som tidlegare hadde tidsavgrensa uførestønad, har fått uførepensjon.⁶ Dessutan kan det vera at ein del personar som før ville fått tidsavgrensa uførestønad, har fått uførepensjon i staden for arbeidsavklaringspengar. I 2012 og 2013 auka forventa pensjoneringsalder. Først og fremst på grunn av lågare tilgang til uførepensjon på alle aldersnivå, men også på grunn av lågare tilgang til alderspensjon i alder 63–66 år. Tilgangen til alderspensjon i 2011 var ekstra stor sidan fem årskull då fekk høve til å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. I 2014 fekk vi igjen ein sterk nedgang i forventa pensjoneringsalder, først og fremst på grunn av ekstra

stor tilgang til uførepensjon, på grunn av at mange hadde gått maksimaltida på arbeidsavklaringspengar, som er fire år.

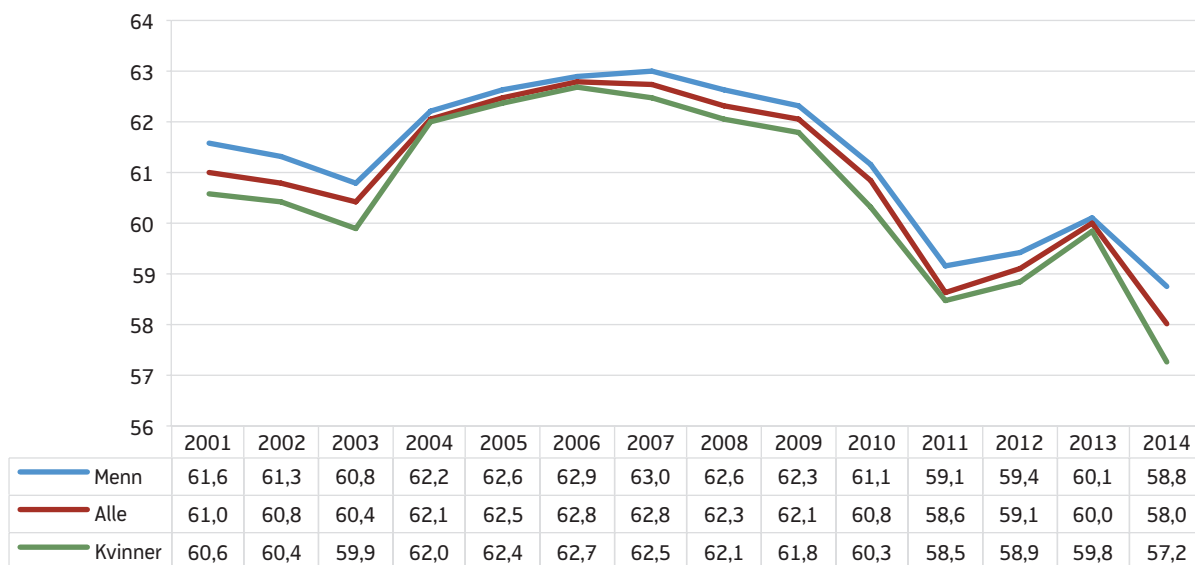
Nokre år klarar ikkje NAV å handsama krav om uførepensjon like fort som dei kjem inn, slik at vi får ein auke i saker som ikkje er handsama, og andre år klarar vi å handsama fleire saker enn innkomne krav (nedbygging av restansar), slik at auken i talet på pensjonistar blir større enn talet på nye krav. Det er grunn til å tru at auke i talet på krav om uførepensjon som ikkje er handsama, er ein medverkande årsak til auken i forventa pensjoneringsalder frå 2004 til 2007, og at auka innsats i sakshandsaminga bidrar til nedgangen frå 2009.

Tilhøva på arbeidsmarknaden påverkar også pensjoneringsåtferda. Noreg var inne i ein høgkonjunktur frå 2003/2004 til 2008. Auken i etterspurnaden etter arbeidskraft i denne perioden kan ha medverka til å forklara auken i forventa pensjoneringsalder i 2005–2007. Tilsvarande kan minka etterspurnad i 2009–2010 ha medverka til auka uttak av pensjon.

Inntil 2007 blei alderspensjonen til pensjonistar i alder 67–69 år avkorta mot arbeidsinntekt. Forventa pensjoneringsalder for dei som ikkje var pensjonert før fylte 67 år var i desse åra 67,3 år. I 2008 blei avkor-

⁵ Ein grundig analyse av TU-ordninga finst i Bragstad (2009).
⁶ For utviklinga i uførepensjonen, sjå Lande (2014).

Figur 8. Forventa pensjoneringsalder ved fylte 18 år, etter kjønn

Kjelde: NAV

tinga teken bort for 67-åringar og i 2009 og 2010 for 68- og 69-åringar. Verknaden av dette var at forventa pensjoneringsalder for 67-åringar gjekk ned til 67,2 år i 2008 og 67,1 år i 2009. Dette er då også ei medverkande årsak til nedgangen i forventa pensjoneringsalder på alle aldersnivå i 2009 og 2010. Forventa pensjoneringsalder går ned sjølv om fleire over 67 år er i arbeid fordi dei kombinerer arbeid og pensjon. I 2011–2014 har igjen forventa pensjoneringsalder ved 67 år auka til om lag 67,3 år. Det kan vera ein verknad av at nokre nyttar seg av høvet til å få ein høgare årleg pensjon ved å ta ut pensjon seinare enn dei elles ville gjort.

Fleire år som pensjonsmottakar

Ved å sjå på skilnaden i forventa levetid og forventa pensjoneringsalder ved 50 års alder, får vi eit anslag over forventa tid som mottakar av pensjon. Denne har auka monaleg frå 17,6 år i 2001 til 21,0 år i 2014. Auken kjem både av auka forventa levealder og nedgang i forventa pensjoneringsalder. Auken frå 2001 til 2014 er på om lag 3,3 år. 2,5 år kjem av auka levealder og 0,8 år av lågare pensjoneringsalder. For kvinner har forventa tid med pensjon auka frå 19,8 til 22,6 år, og for menn frå 15,2 til 19,3 år. Skilnaden mellom

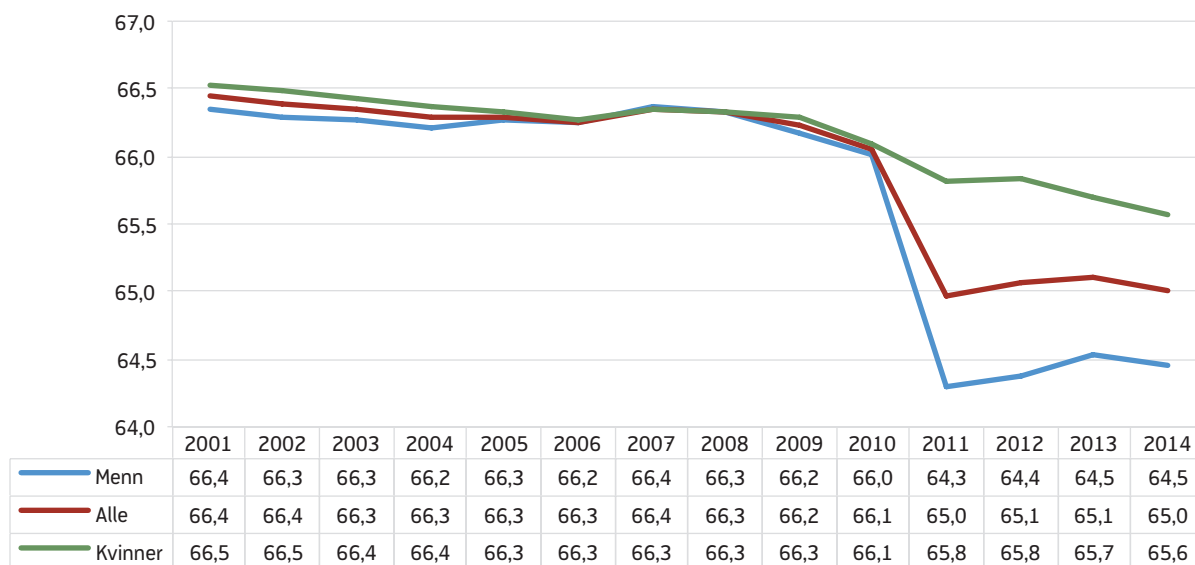
kvinner og menn var i 2001 4,6 år. I 2014 har den minka til 3,2 år.

Forventa pensjoneringsalder for alderspensjon og AFP

Vi har så langt sett på pensjoneringsalder der uførepensjon inngår i pensjonsomgrepet. Men uførepensjon er ikkje ei frivillig form for pensjonering på same måte som alderspensjon og AFP, men pensjonering som følgje av dårlig helse. For å få eit bilete av utviklinga av den meir frivillige pensjoneringa, ser vi på korleis forventa pensjoneringsalder utviklar seg når vi avgrensar pensjonsomgrepet til berre å omfatta alderspensjon og AFP (figur 9). I privat sektor er AFP no eit tillegg til alderspensjonen. I offentleg sektor kan ein velja mellom alderspensjon og AFP dersom ein vil gå av før 67 år.

Det var ein moderat nedgang i forventa pensjoneringsalder rekna på denne måten, med om lag 0,3 år frå 2001 til 2010. I 2011 blei det mogeleg å ta ut alderspensjon frå 62 år. Mange, særleg menn, nytta seg av dette og vi fekk ein reduksjon i forventa pensjoneringsalder frå 2010 til 2011 med om lag eitt år. For kvinner var nedgangen berre 0,3 år (4 månader) og for menn 1,7 år.

Figur 9. Forventa pensjoneringsalder ved fylte 62 år, etter kjønn. Berre alderspensjon og AFP

Kjelde: NAV

Den store skilnaden mellom kvinner og menn skuldast både at ein større del menn fyller vilkåra for å ta ut pensjon før fylte 67 år, og at kvinner som oppfyller vilkåra i langt mindre grad nyttar seg av ordninga. Forventa pensjoneringsalder for menn og kvinner samla er med denne utrekningsmåten den same i 2014 som i 2011 – 65,0 år. Det var ein liten auke for menn og ein liten nedgang for kvinner.

Referansar

Amundsen, Iren, Espen Steinung Dahl og Oddbjørn Haga (2015) *Utviklingen i alderspensjon pr. 31. desember 2014*. Notat. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Bakken, Frøydis og Magne Bråthen (2012) «Seniorer i arbeidslivet – hva påvirker beslutningen om å fortsette i jobb?». *Arbeid og velferd*, 4/2012, 38–48.

Bragstad, Torunn (2009) «Tidsbegrenset uførestønad – evaluering fire år etter innføring». NAV-rapport 3/2009, Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Dahl, Espen Halland og Ole Christian Lien (2013) «Pensjonsreformen – flere eldre i arbeid». *Arbeid og velferd*, 1/2013, 58–71.

Fredriksen, Dennis og Nils Martin Stølen (2014) «Pensjonsreformen – stort omfang av tidliguttak øker pensjonsutgiftene på kort sikt». *Økonomiske analyser*, 6/2014, 34–39.

Haga, Oddbjørn (2013) «Forventa pensjoneringsalder og yrkesaktivitet». *Arbeid og velferd*, 2/2013, 102–116.

IA-avtala (2014) *Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/asd/dokumenter/2014/ia_20142018/signert_ia_avtale.pdf

Lande, Sigrid (2014) «Arbeidsavklaringspenger – mottakere overført fra tidligere ordninger». *Arbeid og velferd*, 2/2014, 89–100.